

1. חידושי הריטב"א מסכת ביצה דף טז עמוד א

דלאו דוקא הוצאת שבתות וימים טובים שהוא הדין לכל הוצאה של מצוה אלא נקט הני דרגילי ושכיחי.

2. תוספות מסכת ביצה דף טז עמוד א

כל מזונותיו של אדם קצובים כו' והוצאת בניו לתלמוד תורה - פרי"י הכל נפקי מקראי דלעיל מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע תורה דכתיב חדות וחדות היא תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט).

3. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ביצה דף טז עמוד א

כל מזונותיו כו' ואפי' למאן דאמר פ"ק דר"ה בפסח על התבואה כו'. י"ל היינו תבואה של כלל עולם אי מצלחת אי לא אבל מזונות של כל אדם פרטי אם יהיו לו בריוח או לא דינו מר"ה עד י"כ כדאמרי הכא ואדרבה למ"ד התם דהכל נידון ברי"ה וגזר דינו ביוה"כ ק"ק אמאי נקט בהאי קרא חוק דמשמע מזונות טפי דהא שאר דברים נמי נידונין ברי"ה ויש ליישב דו"ק:

4. מרומי שדה מסכת ביצה דף טז עמוד א

מרה"ש עד יוה"כ כו'. פי' שהוא תלוי ועומד כדאי' במס' רה"ש דף ט"ז, שהחתימה לבינונים היא ביוה"כ. אבל בהרי"ף הוי הנוס' מרה"ש עד רה"ש. והכי עיקר, שהרי למדים מדכתיב כי חק לישראל, וחוק הוא גמר דין כדאי' ברה"ש דף כ"ה ב'. אלא דהא דאי שם דגמר דין נחתם ביוה"כ, הוא בשארי מאורעות, אבל חיים ופרנסה נגמר ברה"ש:

5. שו"ת צמח צדק (קדמון) כח

פעם אחת היו ישמעאלים מוכרי דגים מייקרים השער, לפי שראו שהיהודים קונים לכבוד השבת ואין מניחין בשביל היוקר, ועשו הקהל הסכמה ששום אדם לא יקנה דגים שני חדשים, ושאלו התלמידים אותי אם רשאים לעשות כן, כיון דכבוד שבת הוא, ועוד דאיתא פרק ב' דביצה דף ט"ז, כל פרנסתו של אדם קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב אם מוסיף יוסיפו לו וכו', ואם כן אין פסידא בזה אם קונים ביוקר לכבוד השבת, דהקב"ה פורע לו. תשובה. יראה דשפיר דמי למיעבד כך, מהא דאיתא במתניתין (סוף פרק א' דכריתות), מעשה שעמדו קינין בירושלים בדנרי זהב, אמר רבי שמעון בן גמליאל, המעון הזה, לא אליו הלילה עד שיהו בדינרין, נכנס לבית דין ולימד, האשה שיש עלי' חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עלי' חובה, ועמדו קינים בו ביום ברבעתים, ופירש רש"י, אף על פי שהוקל על דברי תורה, עת לעשות לדי' הוא, שאלמלא לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד ויאכלו קדשים בטומאת הגוף, עכ"ל. הרי אפילו בדבר דאורייתא היקל משום היוקר, כל שכן קניית דגים דאינו אלא לכבוד שבת וכו', ע"כ.

6. דף על דף לביצה טז. מספר מרפסין איגרא (ע' ס - סא):

במסכת ביצה (טז, א) מובא: "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים חוץ מהוצאות שבתות... שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו". ואם כן, מה בכך שאדם משלם מחיר יקר לכבוד שבת, והלא "אם מוסיף - מוסיפין לו"?

- **ר' חיים קנייבסקי שליט"א:** אמנם מי שיש לו, יכול להרבות בהוצאות שבת והקב"ה פורע לו. אבל העניים, אם לא יתקנו תקנה שיוזילו המחירים, לא יוכלו לקנות דגים כלל לשבת, שהרי אמרו חז"ל: "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות". ולכן תיקנו שלא יקנו דגים זמן מה, כדי שיוזילו המחירים.
- **הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל:** "אם הוסיף - מוסיפין לו" נאמר דוקא במחירים הוגנים, כי יש פה הבטחה משמים לספק את המשאבים המרובים הנצרכים למי שמרבה להוציא לכבוד שבת. מה שאין כן כאשר מוכרי הדגים מפקיעים מחירים, הרי הם כגזלנים, א"כ אין כל ענין לספק להם את מאווייהם, שהרי אין בכך יותר כבוד שבת, אלא סיוע ותמיכה בגזלנים.
- עוד תירצו: גם אם נאמר שיוסיפו לו מן השמים עבור המחיר היקר של הדגים לכבוד שבת, מכל מקום יש לתקן שלא לקנות דגים ממפקיעי המחיר, שהרי יש לחשוש שהגויים יפקיעו מחיריהם גם בעוד מצוות החביבות לישראל, כגון ארבעת המינים, סכך לסוכה ועוד כהנה, שבהן לא הובטח שאם הוסיף מוסיפין לו.
- ועוד תירצו: ברש"י (ביצה טז, א, ד"ה חוץ) מבואר, כי הוצאות השבת ניתנים לאדם "לפי מה שהוא רגיל", ונמצא כי אם הוא יקנה דגים במחיר מופקע - ההפרש לא ינתן לו.
- ... ובספר מושב זקנים מבעלי התוס' כתבו ש'מרשית', נוטריקון שלו ראש חודש, שבתון, יום טוב, תלמוד תורה, ורומז למה שאמרו רז"ל במס' ביצה (דף טז, א ועיי' בב"ח שם) שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, חוץ מאלה הארבעה, שאם פוחת פוחתין לו, ואם מוסיף מוסיפין לו עכ"ל. ובדרשות מהר"ח אור זרוע ז"ל סי' י"ט, כתב במפורש שגם הוצאות חנוכה ופורים בכלל זה עיי' שם.
- באמרי אמת (ליקוטים ע' קיט) כותב: האמרי אמת מגור זצ"ל שלח פעם ברי"ח עיי' בנו כסף למלמד, והמלמד לא רצה לקבל. שלח את בנו שנית ואמרו לו שיאמר למלמד שאפשר עפ"י דין לכופ אותנו לקבל. כי איתא כופין אותו על מדת סדום, ואי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה עד ר"ה חוץ וכו' והוצאת בניו לת"ת, א"כ הרי זה נהנה וזה לא חסר וכופים אותו.

7. רש"י שמות פרק כ פסוק ח

זכור לשון פעול הוא... וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת:

8. רמב"ן שמות פרק כ פסוק ח

וכתב רש"י... ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י) שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתבא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זז מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים. והלכה היא כדברי ב"ה:

9. שו"ת עטרת פז חלק א כרך א - אורח חיים סימן ו

ונעוה ראיית ג"כ להגאון החח"מ בשר"ח בכללים (מערי' ה, אות קיג), שעמד שם לבאר בכל פלוגתא דחזינן דמר פשיטא ליה ומר מספקא ליה, דנקטינן בפשיטות כמאן דפשיטא ליה דאין ספק מוציא מידי ודאי. ועפ"ז רצה לבאר גם הכא בנידון זה... [י.ז. : שיש מח' עם הם חולקים וכמי לפסוק] וסברת ב"ש מבוררת ובדעת ב"ה יש ספק אם מודים לב"ש או לא יש לנו לעשות כב"ש, דסברתו היא ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי... וראה עוד לגאון ר"ח פלאגיי בסי' כל החיים (דף ה, אות טוב) והביאו ג"כ בשד"ח שם דמדבריו ג"כ עולה דמאן דעביד הכא כסברת ב"ש שפיר עביד, שכתב שם, דהא דאמרינן הלכה כב"ה ולא כב"ש אין זה אלא כשפליגי בענין איסור והיתר, אבל כי לא פליגי אלא בסברא כי הא דהכא בענין הכנה לשבת היכי הוי טפי לש"ש, דעביד כמר עביד ועביד כמר עביד. ולכן יראה שמשו"ה רבים מהפוסקים הביאו דברי ב"ש ובי"ה בסתם... אמנם מדברי השד"ח (שם), נראה דאין דעתו נוחה בזה, משום דלא מצינו בפוסקים כלל זה..

10. שפתי חכמים שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ח אות ג

ג הקשה הרמב"ן שזוהו נגד הלכה שהרי הלכה כב"ה... ותירץ הרא"ם דלא פליגי בית שמאי ובית הלל אלא לענין מאכלות וזוה הלכה כבית הלל אבל בחפץ מודה הלל וכאן קאי על החפץ עכ"ל. ולי נראה שאין צריך לכל זה דבכל מקום הלכה כב"ה חוץ מזו שהלל הזקן שהיה אומר זה הדין לא פליג עם שמאי הזקן על זה וכן מוכח שלא היה פליג שאמר אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו משמע דלא סבירא ליה שהדין כך אלא שהיה לו מדה אחרת מהרש"ל:

11. טור אורח חיים הלכות שבת סימן רמב

גרסינן במסכת י"ט בפ"ב אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת למחר מצא נאה הימנה מניח השנייה ואוכל הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לש"ש שנא' ברוך ה' יום יום ותניא נמי הכי בש"א מחד בשבתא לשבתך ובה"א ברוך ה' יום יום.

12. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ערב שבת סימן יח

הלכך הרוצה לעשות כב"ש עושה שבי"ה מודים לב"ש דהכי עדיף טפי והא דמסיק אבל הלל שכל מעשיו לש"ש [לא] ה"י נוהג כן [אפ"ה] אתמר דב"ש עדיפא

13. ב"ח אורח חיים סימן רמב

משמע דלא פליגי אלא שזוהו כך היה מדתו וזה כך היה מדתו והרשות ביד כל אדם לאחוז במנהג שמאי הזקן או במנהג הלל הזקן, והאידינא נהגו עלמא כשמאי הזקן וכן פירש רש"י... אלא דמדברי הרמב"ן מבואר לשם דהלכה כבית הלל ברוך ה' יום יום. אבל בשם האור זרוע (הל' ע"ש ס"י יח ס"ג) מצאתי שכתב אף על גב דמדה אחרת היתה בהלל הזקן אפילו הכי מודה הלל דמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דההוא קצב בפרק כל כתבי (שבת ק"ט א) שאמר וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת וכו' והכי עיקר:

14. חתם סופר מסכת ביצה דף טז עמוד א שו"ת יד אליהו סימן מב

ואי"נ י"ל דהלל כל מעשיו לש"ש וי"ל שגם אכילתו והנאת גופו ביום חול ה"י קודש וקרוב לה' וא"כ מצוה שבא לידך אל יחמיצנה לשמור על שבת כי גם היום מצוה בהמה שמינה אבל מודה הלל מי שאינו יכול לכווין כן כל מעשיו טוב יותר לעשות כשמאי....

15. שו"ת כתב סופר אורח חיים סימן לח

שוב מצאתי בסי' שם אפרים עה"ת מהגאון מהר"ז מרגליות זצ"ל כי מציאה מצא בפסיקתא דמייתי דר' שמלאי ור"א עבדו כב"ש וכו' הוא הלל דה"י כל מעשיו לש"ש ה"י הכל כעושה בקדושת שבת והאמוראים החזיקו במדת ב"ש שהיא מדת כל אדם שלא ה"י במדת כחם כמדת הלל שה"י כל מעשיו לש"ש ושפיר כ"י רש"י ע"פ פסיקת' אלו דבריו זצ"ל והם כדברי אמר"ו מאוה"ג זצ"ל ועולים בקנה א', והגאון מוהר"ז מרגליות זצ"ל מצא לדבריו עזר מן פסיקת' ואמת נכון הדבר:

16. ויקרא רבה (וילנא) פרשת בהר

גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך אמר להם לעשות מצוה אמרו לו וכי מה מצוה זו אמר להן לרחוץ בבית המרחץ אמרו לו וכי זו מצוה היא אמר להם הן מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי טרטיאות ובבתי קרקסיות מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות אני שנבראתי בצלם ובדמות דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם עאכ"ו

17. שו"ת עטרת פז חלק א כרך א - אורח חיים סימן ו - סיכום הנצי"ב בשאלות (שאלתא א, אות כא)

דלעולם נראה דכו"ע ס"ל לדרשה זו דזכור את וגו' דחל מצות עונג שבת מתחילת השבוע, אלא דעכ"פ אם עוסק במצוה אחרת פטור ממצוה זו... וממילא משו"ה שמאי הזקן היה צדיק אוכל לשבוע נפשו, ואין בזה מצוה אלא להשביע נפשו משו"ה חל עליו מצות עונג שבת. אבל הלל מדה אחרת וגדולה היתה לו שהיה גומל נפשו איש חסד פ"י שגמל נפשו מכל הנאה, וכל מה שהיה אוכל היה לקיים נשמתו כמכניס אורח, וזהו איש חסד שמתחסד עם קונו לכיון הכל לשם שמים, ומשו"ה נפטר מעונג שבת, והיינו ברוך ה' יום יום שבכל יום יש מצוה בברכתו.

18. שו"ת עטרת פז חלק א כרך א - אורח חיים סימן ו

וכן ראיתי עתה בביאור "מרכבת המשנה" על מכילתא דרבי... היינו לפי דרגתם, דהרי אמרינן בגמ' דביצה (שם) דמזונותיו של אדם קצובים מר"ה חוץ מהוצאות שבת, כלומר שפרנסת שאר ימי השבוע הוא תלוי במזל כענין דאמרינן מזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא, אולם פרנסת שבת היא מאיתו יתברך. וא"כ שמאי החזיק עצמו בינוני והיה מתחכם לומר על המאכל שהוא לכבוד שבת, ואם מצא אחרת נאה הימנה אומר זה לשבת וכו', ונמצא שפרנסתו לא היתה באה מכח המזל אלא מכח השבת שהיא פרנסה מאיתו יתברך. אולם לעומת זה הלל מידה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשם שמים, ונמצא דהיה עובד לשמה שהוא למעלה מן המזלות...

19. משנה ברורה סימן רנ

והסכימו הרבה פוסקים שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי אלא שהיה בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כ"כ גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד אזי יניח אותו לשבת.